

Critical Studies in Texts & Programs of Human Sciences,
Institute for Humanities and Cultural Studies (IHCS)
Monthly Journal, Vol. 22, No. 5, Summer 2022, 433-456
Doi: 10.30465/CRTLS.2022.39054.2431

A Critique on the Book “*Managerial Movements in Public Sector (Past, Present and Future)*”

Mehdi Golverdi*

Abstract

Public administration studies governments, government institutions, and structures, as well as the actions of individuals in the public sector. Numerous books have been written and translated in the field of public administration. Few of these books have gained legitimacy and acceptance among readers. The book "*Managerial Movements in Public Sector*" by Dr. Hasan Danaeefard is one of the most comprehensive books written in the field of public administration and therefore has been considered as a textbook for teaching in public administration courses and the main source of study for the graduate entrance exam for recent years. In this article, the attempt was to review the book in a descriptive-analytical manner, by mentioning the evidence and documents. The book was critiqued from four dimensions: formal, structure, writing and content. According to this, on one hand, the main strengths of the book are the use of credible sources, comprehensiveness and up-to-datedness of the content, accurate citation method, and use of practical examples. On the other hand, this book has also some drawbacks, the most important of which are lack of observance of writing symbols, inconsistency of some sentences, lack of image quality of the cover design and its incompatibility

* Assistant Professor, Department of Public Administration, Faculty of Humanities and Social Sciences, Ardakan University, Ardakan, Iran, Golverdi@Ardakan.ac.ir

Date received: 17/02/2022, Date of acceptance: 22/06/2022

Copyright © 2018, This is an Open Access article. This work is licensed under the Creative Commons Attribution 4.0 International License. To view a copy of this license, visit <http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/> or send a letter to Creative Commons, PO Box 1866, Mountain View, CA 94042, USA.

۴۳۴ پژوهش‌نامه انتقادی متون و برنامه‌های علوم انسانی، سال ۲۲، شماره ۵، مرداد ۱۴۰۱

with the subject of the book and lack of structural and content coherence in some sentences.

Keywords: Public Administration, Managerial Movements, Formal Criticism, Content Criticism, structure Criticism

بررسی و نقد کتاب نهضت‌های مدیریتی در بخش دولتی (گذشته، حال و آینده)

مهدی گل‌وردی*

چکیده

مدیریت دولتی به مطالعه دولت‌ها، نهادها و ساختارهای دولتی و همچنین اقدامات افراد در بخش دولتی می‌پردازد. در رشته مدیریت دولتی کتاب‌های متعددی تألیف و ترجمه شده‌اند. در این میان تعداد محدودی از این کتاب‌ها مورد استقبال خوانندگان قرار گرفته‌اند. کتاب نهضت‌های مدیریتی در بخش دولتی، تألیف دکتر حسن دانائیان فرد از جمله بروزترین و جامع‌ترین کتاب‌هایی است که در چند سال گذشته به عنوان یکی از منابع اصلی در تدریس واحدهای درسی مرتبط با مدیریت دولتی و منبعی برای طرح سوالات کنکور کارشناسی ارشد و دکتری این رشته، استفاده شده است. در این مقاله تلاش شد با اتخاذ رویکرد توصیفی - تحلیلی همراه با ارائه شواهد و مستندات به معرفی و نقد این کتاب پرداخته شود. معرفی و نقد این اثر از چهار بُعد ظاهری، ساختاری، نگارشی و محتوایی انجام شد. بر این اساس، نقاط قوت کتاب مواردی نظیر استفاده از منابع معتبر، جامعیت و بروز بودن محتوا، رعایت دستورالعمل‌های ارجاع‌دهی، استفاده از مثال‌های عینی هستند. در عین حال، این کتاب نقاط قابل بهبودی دارد که شامل عدم رعایت علائم نگارشی، روان نبودن برخی از جملات، عدم کیفیت تصویر طرح جلد و عدم تناسب آن با موضوع کتاب و عدم انسجام ساختاری و محتوایی در ارائه برخی از مطالب، می‌شود.

کلیدواژه‌ها: مدیریت دولتی، نهضت‌های مدیریتی، نقد ظاهری، نقد محتوایی، نقد ساختاری

* استادیار گروه مدیریت دولتی، دانشگاه اردکان، اردکان، ایران. Golverdi@Ardakan.ac.ir

تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۱۱/۲۸، تاریخ پذیرش: ۱۴۰۱/۰۴/۰۱

Copyright © 2018, This is an Open Access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution 4.0 International, which permits others to download this work, share it with others and Adapt the material for any purpose.

۱. مقدمه

کتاب‌های درسی در تمام سطوح تحصیلی از جمله آموزش عالی به مثابه وسایل اصلی یادگیری‌اند که مورد توجه همه نظام‌های آموزش و پرورش است، کتاب، مهم‌ترین منبعی است که در اختیار معلمان و مدرسان قرار می‌گیرد تا هنگام تدریس از آنها استفاده کنند (ملکی، ۱۳۸۴: ۱۰).

کتاب درسی در قالب یکی از مهم‌ترین منابع آموزش و یادگیری در مدارس و دانشگاه‌ها مورد استفاده قرار می‌گیرند. به عبارت دیگر، معلمان و اساتید دانشگاه از کتاب درسی به عنوان مرجع اصلی محتوا، برنامه درسی و ابزار اصلی تدریس در تعیین و جهت‌دهی فعالیت‌های یادگیری دانشجویان استفاده می‌کنند (Sikorova, 2011). کتاب درسی یکی از مهم‌ترین منابع دانشی است و شامل مهارت‌های مهمی است که هر دانش‌آموز و دانشجویی باید مطابق با برنامه درسی مصوب آن را فرا گیرد (Laketa & Drakulić, 2015).

با توجه به اهمیت و نقش کتاب‌های درسی در نظام آموزشی، ضرورت ارزشیابی، نقد و بررسی آن نیز دو چندان می‌شود. نقد کتاب‌های درسی یکی از مهم‌ترین فرایندهایی است که می‌تواند برای طیف گسترده‌ای از ذی‌نفعان نظیر مولفان، ناشران، اساتید، گروه‌های علمی و تخصصی و دانشجویان سودمند باشد. به نظر می‌رسد نقد کتاب درسی، بعد از انتشار می‌تواند مکمل ارزشیابی قبل از انتشار باشد و ضعف و قوتی را که از چشمان ارزشیاب دور مانده است، نمایان کند و زمینه مجددی را برای بهبود اثر فراهم نماید. لذا، یکی از عوامل رشد و شکوفایی جوامع دانشگاهی، ترویج رویکرد انتقادی به متون منتشر شده در آنهاست. در صورتی که این رویکرد انتقادی به صورت روش‌مند و علمی انجام شود، کیفیت آثار منتشر شده ارتقا می‌یابد.

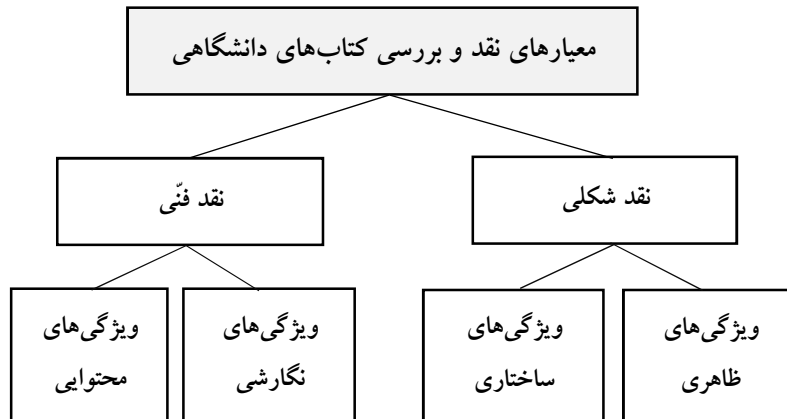
در رشته مدیریت دولتی که به مطالعه دولت‌ها، نهادها و ساختارهای دولتی و هم‌چنین اقدامات افراد در بخش دولتی می‌پردازد، کتاب‌های متعددی تألیف و ترجمه شده‌اند. در این میان تعداد محدودی از این کتاب‌ها مورد استقبال و پذیرش خوانندگان قرار گرفته‌اند. کتاب نهضت‌های مدیریتی در بخش دولتی (گذشته، حال و آینده)، تألیف دکتر حسن دانائی‌فرد از جمله بروزترین و جامع‌ترین کتاب‌هایی است که در چند سال گذشته به عنوان یکی از منابع اصلی در تدریس واحدهای درسی مرتبط با مدیریت دولتی و منبعی برای طرح سوالات کنکور کارشناسی ارشد و دکتری این رشته، مورد استفاده قرار گرفته است.

در این مقاله تلاش شده است تا جلد اول این اثر به روش توصیفی - تحلیلی و با استناد به شواهدی از متن کتاب مذکور، مورد نقد منصفانه و بدون جانبداری قرار گیرد و نقاط قوت و ضعف کتاب در چهار بُعد ویژگی‌های ظاهری، ساختاری، نگارشی و محتوایی بررسی گردد.

۲. معرفی اثر و نویسنده

کتاب نهضت‌های مدیریتی در بخش دولتی (گذشته، حال و آینده)، به قلم آقای دکتر حسن دانائی‌فرد نگاشته شده است. دکتر دانائی‌فرد دانش‌آموخته دکتری مدیریت دولتی از دانشگاه علامه طباطبائی تهران و عضو هیئت علمی دانشگاه تربیت مدرس تهران است. ایشان مقالات، کتاب‌های تالیفی و ترجمه متعددی در حوزه مدیریت، به ویژه مدیریت دولتی دارند و از مشهورترین و پر استنادترین اندیشمندان علوم انسانی در سطح کشور محسوب می‌شوند که با تلاش وافرشان توانسته‌اند در غنا بخشی به ادبیات نظری رشته مدیریت دولتی نقش مهمی ایفا کنند. «چالش‌های مدیریت دولتی در ایران»، «تئوری سازمان، مدرن، نمادین - تفسیری و پست مدرن»، «مقدمه‌ای بر فلسفه نظریه‌های مدیریت دولتی»، «نظریه پردازی: مبانی و روش‌شناسی‌ها»، «گفتارهای جدید در خط‌مشی‌گذاری عمومی»، «پویای کیفی و طرح پژوهش»، از جمله کتاب‌هایی است که ایشان به رشته تحریر درآورده‌اند. کتاب مورد نقد با عنوان نهضت‌های مدیریتی در بخش دولتی (گذشته، حال و آینده)، در دو جلد و نخستین بار در سال ۱۳۹۵ توسط انتشارات سمت به چاپ رسیده است.

با توجه به اینکه معیار استاندارد دی که بتواند همه مولفه‌های یک کتاب درسی دانشگاهی را ارزیابی کند وجود ندارد، در این پژوهش از استانداردهای مطلوب کتاب درسی استخراج شده از پژوهش قراگوزلو (۱۳۹۶) استفاده شده است. استانداردهای مطلوب کتاب درسی در قالب چهار بُعد ویژگی‌های ظاهری، ویژگی‌های ساختاری، ویژگی‌های نگارشی و ویژگی‌های محتوایی، برای ارزیابی کتاب‌های درسی مورد استفاده قرار گرفته‌اند.

شکل (۱) چهارچوب نقد و بررسی کتاب‌های دانشگاهی (برگرفته از فراگوزلو، ۱۳۹۶)

۳. معرفی و نقد ویژگی‌های ظاهری کتاب

در کنار همه ویژگی‌های محتوایی، نگارشی و ساختاری کتاب، اثرگذاری ویژگی‌های ظاهری کتاب بر خوانندگان، امری غیرقابل انکار است. نوع جلد، طراحی جلد (تناسب با محتوا و استفاده مناسب از رنگ)، قطع مناسب، استفاده از قلم مناسب و اندازه مناسب بین سطرها، تناسب تعداد صفحات با سرفصل، استفاده از تصاویر، نمودارها و شکل‌ها در متن و کیفیت آنها و استحکام صحافی، برخی از ویژگی‌های ظاهری کتاب هستند.

بدون تردید، جلد کتاب اولین عامل اثرگذار در جلب نظر مخاطب است. جلد کتاب به اندازه محتوا و شخصیت‌های ذکر شده در کتاب می‌تواند برای خوانندگان جذاب و اثرگذار باشد. انتخاب جلد مناسب برای کتاب، ترکیب رنگ‌ها، نوع و اندازه قلم بکار رفته برای درج عنوان اسامی نویسندگان، عامل مهمی در تمایل خوانندگان به خرید کتاب است. با این حال، این ویژگی برای کتب دانشگاهی به مراتب اهمیت بالاتری دارد بطوری که طرح جلد می‌بایست بازتاب دهنده محتوا و متن کتاب باشد. نوع جلد استفاده شده در این کتاب شومیز است. استفاده از این نوع جلد به علت مقرون به صرفه و سبک‌تر بودن بیشتر برای کتاب‌های درسی و دانشگاهی کاربرد دارد. جلد شومیز با کاهش دادن وزن کتاب، جابه‌جایی آن را برای خوانندگان آسان‌تر می‌کند و این یکی از مزایای این نوع جلد است. لذا از نظر نوع جلد انتخاب درستی صورت گرفته است. اما طراحی جلد به لحاظ شکلی و

بصری وضعیت خوبی ندارد و تصویر انتخاب شده با محتوای کتاب تناسب چندانی ندارد و به نظر می‌رسد از شکل‌های متداولی که در اینترنت در دسترس است استفاده شده و طراحی اختصاصی انجام نشده است. علاوه بر این، کیفیت تصویر استفاده شده بر روی جلد نیز بسیار ضعیف است. رنگ‌های استفاده شده در تصویر روی جلد تناسب بصری ندارد و بهتر بود از رنگ‌هایی استفاده می‌شد که در کنار هم زیبایی بصری بالاتری را ایجاد کند. در مجموع، در طراحی جلد، معیارهای زیبایی‌شناختی رعایت نشده است.

قطع کتاب از نوع وزیری است که در اکثر کتاب‌های درسی و دانشگاهی استفاده می‌شود و اندازه آن در قالب استاندارد یعنی (۱۶/۵*۲۳/۵) به چاپ رسیده است. نوع قلم و اندازه انتخاب شده برای متن کتاب، خوانا و چشم‌نواز است و فاصله در نظر گرفته شده میان خطوط مناسب است. لذا، نوع قلم و اندازه انتخاب شده از نقاط قوت ظاهری این کتاب است.

از آنجا که کتاب، سیر تطور نهضت‌های مدیریت دولتی را بررسی کرده است و این موضوع نیازمند حجم بالایی از مطالب است، کتاب در دو جلد طراحی شده است. لذا، تعداد صفحات کتاب در هر جلد متناسب با نیاز مخاطبان است، سرفصل‌های اعلامی را پوشش داده است و امکان تورق کتاب را برای خوانندگان آسان کرده است.

شیرازه محکم و صحافی حرفه‌ای به مقبولیت و پذیرش کتاب در جامعه مخاطبان می‌افزاید (منصوریان، ۱۳۹۲). این کتاب، اگرچه به لحاظ استحکام صحافی وضعیت ایده‌آل و مطلوبی ندارد، ولی قابل قبول است.

در نهایت آخرین عامل ظاهری بررسی شده، استفاده از نمودارها و شکل‌ها در کتاب است. اگرچه در این کتاب از شکل‌ها و نمودارهای استفاده شده؛ تحت تاثیر ماهیت موضوع، کم‌تر استفاده شده است، با این حال، استفاده به جا از این تصاویر به عنوان مکمل متن و کیفیت ظاهری رسم و چاپ آن، از دیگر نقاط قوت کتاب محسوب می‌شود.

۴. معرفی و نقد ویژگی‌های ساختاری کتاب

یکی از عوامل موثر در یادگیری از طریق کتاب‌های درسی، ساختار کتاب است. ساختار، نشان دهنده راه و روش‌هایی است که بوسیله آنها اندیشه‌ها به طور منطقی سازماندهی شده‌اند و به یکدیگر پیوند می‌خورند (ملکی، ۱۳۸۴: ۱۲). با این حال ساختار کتاب‌های

درسی می‌تواند متناسب با نوع و اهداف درس هم‌چنین سطح و نوع مخاطبان اشکال متفاوتی داشته باشد. چیزی که مسلم است آن است که ساختار کتاب تاثیر بسزایی در جذب مخاطب و فهم و یادگیری مطالب دارد.

یک کتاب درسی و دانشگاهی را می‌توان بر اساس شاخص‌هایی نظیر مقدمه در ابتدای کتاب، فهرست کلی مطالب، فهرست تفصیلی مطالب، راهنمای مطالعه کتاب، بیان اهداف در ابتدای هر فصل، مقدمه در ابتدای هر فصل، جمع‌بندی و خلاصه مطالب در پایان هر فصل، فهرست منابع و ماخذ استفاده شده در پایان هر فصل، واژه‌نامه موضوعی در پایان کتاب، فهرست اسامی اعلام و اماکن در پایان کتاب، در نظر گرفتن سوالاتی برای بحث در پایان هر فصل و ارجاعات متن در پاورقی، ارزیابی نمود (قراگوزلو، ۱۳۹۶). افزون بر این، معیارهای دیگری نظیر نظام منطقی طبقه‌بندی فصل‌ها و زیر عنوان‌ها، بهره‌گیری از شکل‌ها، نمودارها و جداول متناسب با متن، مطرح است. لذا در این بررسی و نقد سعی بر آن است کتاب بر اساس این معیارها نقد منصفانه شود.

کتاب در دو جلد نگاشته شده است. که از فصل اول تا هشتم در جلد اول و از فصل نهم تا چهاردهم همراه با یک ضمیمه در جلد دوم ارائه شده است. لازم به ذکر است که در این مقاله، جلد اول کتاب بررسی شده است. عناوین فصل‌ها عبارتند از: فصل اول «خاستگاه تاریخی شکل‌گیری نهضت‌های مدیریتی در بخش دولتی»، فصل دوم «تعریف، ماهیت قلمرو و اهمیت مدیریت دولتی»، فصل سوم «نهضت مدیریت اداری و اداره امور عمومی سنتی»، فصل چهارم «نهضت اداره امور عمومی جدید»، فصل پنجم «نهضت مدیریت دولتی جدید»، فصل ششم «رویکرد انتقادی به مدیریت دولتی جدید»، فصل هفتم «نهضت مدیریت خدمات عمومی جدید»، فصل هشتم «دولت شبکه‌ای و حکمرانی شبکه‌ای»، فصل نهم «نهضت مدیریت ارزش عمومی»، فصل دهم «رویکرد انتقادی به مدیریت ارزش عمومی»، فصل یازدهم «نظریه تلفیقی مدیریت دولتی»، فصل دوازدهم «مدیریت دولتی در ایران: تأملی بر اصلاحات»، فصل سیزدهم «به سوی چارچوبی برای مطالعه مدیریت دولتی اسلامی»، فصل چهاردهم «چالش‌های فراروی مدیریت دولتی» و ضمیمه «روش‌شناسی کاربرد عملی اندازه‌گیری ارزش عمومی».

هر فصل با دو زیر عنوان اهداف فصل و مقدمه آغاز شده است، در ادامه هر فصل عناوین ذیل فصل ارائه شده است و در انتها نیز عناوین «خلاصه»، «سوال‌هایی برای بحث»

و «مآخذ» آمده است. از آنجا که مقدمه درآمدی برای ورود به بحث اصلی فصل است، در این کتاب تا حد قابل قبولی مقدمه ارائه شده این ویژگی را دارد و ذهن مخاطب با مطالعه مقدمه هر فصل می‌تواند آمادگی کافی برای مطالعه فصل را پیدا کند. با این حال در برخی از فصول، مثل فصل چهارم، مقدمه بسیار کوتاه و در قالب یک پاراگراف آمده است که نیازمند بسط و غنای بیشتری توسط نویسنده است.

اهداف هر فصل باید نمایی از کل متن فصل باشد و موارد اصلی طرح شده در فصل را در بر گیرد. بررسی‌های ناقد نشان می‌دهد این امر در همه فصول کتاب تا حد قابل قبولی رعایت شده است و نویسنده تلاش کرده است که ۵ عنوان هدف و در برخی از فصول بیش از ۵ عنوان ذکر نماید.

در پایان هر فصل، خلاصه‌ای از فصل ارائه شده است. انتظار کلی از نویسندگان کتاب‌های درسی این است که در قالب چند پاراگراف چکیده‌ای تمام‌نما از فصل ارائه دهند، موارد با اهمیت متن را برجسته سازند و جمع‌بندی منسجم و نظام‌مندی را از کل فصل تدوین نمایند. کتاب حاضر اگرچه تا حدی این معیارها را رعایت نموده است، ولی ذکر چند نکته در این باب ضروری است. اول اینکه، در خلاصه فصل چهارم، صفحه ۸۸ نویسنده در متن خلاصه، مطالب مهم و ارزشمندی را به تفصیل در باب دیدگاه والدو (Waldo) نسبت به کنفرانس مینوبوروک ۱ بیان کرده است، در حالیکه این مطالب در متن فصل چهارم دیده نمی‌شود. نظر به اهمیت و ارزشمندی این مطالب پیشنهاد می‌گردد نویسنده این بخش از متن را در جای مناسبی از فصل ارائه کند.

سوال‌هایی برای بحث، یکی از عناوین ثابت در انتهای همه فصول این کتاب است. متأسفانه برخی از کتاب‌های درسی در این بخش به طرح برخی از پرسش‌های کلی می‌پردازند که صرفاً محفوظات مخاطب را می‌سنجد. در حالیکه، نویسنده این کتاب توانسته است با طرح سوالات تحلیلی و استدلالی ذهن مخاطب را به چالش کشیده و وی را ناچار به استدلال منطقی نماید. هم‌چنین، نویسنده با طرح پرسش‌هایی نظیر «چگونه می‌توانید بین مبانی نظری و اصول نهضت خدمات عمومی جدید با مدیریت در کشورهای مسلمان پیوند برقرار کنید»، یا «آیا کاربرد مدیریت دولتی جدید را در بخش دولتی ایران مناسب می‌دانید؟ چرا؟ استدلال کنید.» به طرز هوشمندانه‌ای مخاطب را ناگزیر می‌کند با استفاده از فهم

مطالب نظری، واقعیت‌های عملی و عینی نظام اداری کشور را نیز تحلیل کند و بین مفاهیم نظری و عملی پیوند ایجاد کند.

در پایان هر فصل این کتاب، مآخذ وجود دارد. یکی از مواردی که می‌تواند محتوای کتب درسی را غنی‌تر کند میزان به روز بودن منابع مورد استفاده است. با توجه به تحول مستمر اندیشه و تفکر، هر روز مطالب جدیدی به ذخیره علوم افزوده می‌شود. این نظریه‌ها گاه نافذ یا تکمیل‌کننده نظریه‌های قبلی هستند، به همین دلیل توصیه می‌شود پژوهشگران و نویسندگان از آخرین یافته‌های علمی بهره‌گیرند (خاکی، ۱۳۹۶: ۱۵۹). نویسنده این کتاب نیز سعی کرده است از منابع لاتین (مقاله و کتاب) اصیل و مرجع در حوزه مدیریت دولتی استفاده کند. اگرچه رویکرد نویسنده استفاده از منابع معتبر بوده است، ولی روزآمدی منابع نیز باید مورد توجه باشد. از آنجا که کتاب در سال ۱۳۹۵ (۲۰۱۶ میلادی) منتشر شده است انتظار می‌رود نویسنده از منابع منتشر شده در سه سال منتهی به سال ۲۰۱۶ نیز بهره بیشتری برد. کتاب صرفاً در فصل هفتم یک ارجاع به منبع ۲۰۱۵ و در فصل دوم، دو ارجاع به منابع ۲۰۱۴ و ۲۰۱۵ داده است و بقیه فصول فاقد منابع روزآمد لاتین هستند. البته از آنجا که ماهیت کتاب بیان نظریات، نهضت‌ها و سیر تطور تاریخی مدیریت دولتی است، طبیعی است بخش زیادی از ارجاعات به منابع سنتی و قدیمی‌تر اختصاص یابد.

یکی دیگر از نقاط قوت کتاب در این بخش، بکارگیری دستورالعمل ارجاع‌دهی به روش APA و پایبندی نویسنده به این روش در ارجاع‌دهی کل متن کتاب است. با این حال، در مورد شیوه ارجاع‌دهی درون متن کتاب، ذکر سه نکته ضروری است. اول اینکه، ترتیب ارائه شماره صفحات منبع باید از چپ به راست باشد که این نکته در برخی از موارد رعایت نشده است. دوم اینکه، نوع ارجاع‌دهی باید یکدست باشد در حالیکه در برخی از منابع بعد از ذکر سال از «:» و در برخی دیگر از «ص» استفاده شده است. نمونه‌ای از موارد اندک ارجاع‌دهی نادرست کتاب در جدول زیر ارائه شده است. سوم اینکه، در موارد اندکی یک یا چند پاراگراف از متن که از شواهد پیداست ترجمه‌ای از منبع لاتین باشد فاقد ارجاع‌دهی است. برای مثال پاراگراف سوم صفحه ۷۵ و شکل‌های ۲-۸ و ۳-۸ در صفحه ۲۳۴ کتاب فاقد منبع است.

جدول (۱) نمونه‌ای از موارد ارجاع‌دهی نادرست

ردیف	نمونه ارجاع درون متنی	آدرس	شیوه صحیح ارجاع دهی
۱	به گفته آنها (ص ۲۹-۳۰)	صفحه ۱۸۱	به گفته کوهن و امیکه (۱۹۹۵: ۲۹-۳۰)
۲	فاکس و میلر (۱۹۹۵: ۷۱-۷۰)	صفحه ۱۹۳	فاکس و میلر (۱۹۹۵: ۷۱-۷۰)

مورد دیگری که در ارزیابی ساختاری باید مورد توجه باشد، فهرست کتاب است. در واقع، قسمت ابتدایی یک کتاب دانشگاهی که در برگیرنده فهرست کلی محتوا، فهرست تفصیلی مطالب، فهرست تصاویر، فهرست جداول و نمودارها، پیشگفتار و مقدمه می‌باشد، می‌تواند بستر عاطفی، شناختی و مهارتی اولیه و مناسبی را برای ورود به مطالعه متن درس را در مخاطب ایجاد کند (ملکی، ۱۳۸۴: ۱۲). اگرچه در کتاب فهرست کلی مطالب، پیشگفتار، واژه‌نامه و اعلام آمده است، ولی فهرست شکل‌ها، نمودارها و جداول ارائه نشده است. نکته دیگر اینکه، در هر فصل بخشی تحت عنوان اهداف فصل وجود دارد که این بخش نیز در فهرست کلی مطالب ذکر نشده است.

کتاب واجد بخشی تحت عنوان واژه‌نامه است که اصطلاحات تخصصی بکار رفته در متن کتاب را به زبان فارسی برگردان کرده است. در این بخش، انتخاب ترجمه واژگان به درستی انجام شده است و نویسنده سعی کرده است از کلمات فارسی مصطلح و مورد قبول جامعه علمی این حوزه رشته استفاده کند.

فهرست اعلام نیز در کتاب وجود دارد که این امکان را به خوانندگان می‌دهد که برخی از واژگان و اسامی را به راحتی و در سریع‌ترین زمان در متن کتاب، جست و جو و مطالعه کنند. بخش مهمی که در قالب ساختار کتاب نقد و تحلیل می‌شود، پاورقی‌های کتاب است. پاورقی این کتاب در دو بخش قابل نقد و بررسی است:

الف) معادل‌نویسی فارسی برای لغات لاتین: کتاب به طور حداکثری توانسته است اسامی خاص لاتین، واژگان تخصصی و مهم، عناوین برخی از کتاب‌ها و مقاله‌ها را به درستی در پاورقی ذکر کند. پاورقی‌های ارائه شده در صفحه ۸۳ یکی از این نمونه‌هاست. با این حال، نقایص جزئی نیز وجود دارد. در صفحه ۷۶ کتاب در ترجمه واژه Public Trust از معادل فارسی «تراست عمومی» استفاده شده است که بهتر است این عبارت اعتماد عمومی ترجمه شود. هم‌چنین، در برخی از موارد جزئی پاورقی‌ها نیازمند اصلاح است. برای مثال، در پاورقی صفحه ۲۱ برای معادل واژه «نظام غنائم جنگی» واژه spoil system آمده است که

معادل صحیح آن spoils system است. علاوه بر این، در صفحه ۳۵ معادل لاتین عبارت regulatory framework «چارچوب قانونی» ذکر شده است، در حالیکه معادل دقیق‌تر این عبارت، چهارچوب تنظیمی یا چارچوب تنظیم‌گری است. افزون بر این، در برخی موارد معادل اسامی لاتین برای اولین بار در پاورقی ذکر نشده است. برای مثال در صفحه ۲۵ معادل لاتین «مورگان شوستر، برنارد و میلیو» در پاورقی ذکر نشده است.

ب) ارجاعات متن در پاورقی: این بخش از مهم‌ترین نقاط قوت کتاب است. نویسنده سعی کرده است با بهره‌گیری از ظرفیت پاورقی، مطالب درون متن را بهتر تشریح نماید. نمونه‌ای از این پاورقی‌ها در صفحات ۱۴، ۱۸، ۵۹ و ۷۴ قابل ملاحظه است. در برخی از موارد مثل صفحات ۲۰ و ۲۳ نویسنده با معرفی منابع تکمیلی، خوانندگان را به مطالعه بیشتر در مورد موضوع مشخصی ترغیب می‌نماید.

با توجه به اهمیت محتوایی تعداد اندکی از پاورقی‌ها، بهتر بود به جای ارائه مطالب در پاورقی، در متن اصلی کتاب طرح می‌شد. مثلاً در پاورقی صفحه ۱۸ جملات مهمی ارائه شده است که بهتر بود در متن کتاب به آن اشاره می‌شد، زیرا محتوای آن با موضوع کتاب که سیر تطور نهضت‌های مدیریت دولتی است تطابق زیادی دارد. هم‌چنین، در پاورقی صفحه ۲۶ کتاب، مطالب مهمی در باب سیر تطور مدیریت دولتی بعد از انقلاب اسلامی ایران ذکر شده است که بهتر بود تحت عنوان مدیریت دولتی پس از انقلاب اسلامی همراه با ادبیاتی غنی‌تر ارائه می‌شد.

۵. معرفی و نقد ویژگی‌های نگارشی کتاب

بدون تردید، بخش زیادی از موفقیت هر اثر مدیون شفافیت، سادگی و روان بودن نثری است که برای انتقال مفاهیم آن، انتخاب شده است. نثر یک کتاب کارآمد و اثربخش، باید خواننده را به مطالعه ترغیب کند و با کم‌ترین واژگان ممکن بیشترین آگاهی را به او برساند. نه اینکه با پیچیدگی‌های غیر ضروری مخاطب را از خواندن پشیمان سازد و ذهنش را در ابهام و سردرگمی فروبرد (منصوریان، ۱۳۹۲). در تایید این گفته، منصوریان (۱۳۹۲) به نقل از موحد (۱۳۸۷) اشاره می‌کند که متن باید از «اطناب ممل» و «ایجاز مخمل» دور باشد. منظور از اطناب ممل یا درازنویسی خسته‌کننده و ملال‌آور، زیاده‌گویی و پرگویی است. متنی که انباشته از مترادف‌های غیر ضروری و توضیح بدیهیات و مطالب کلیشه‌ای باشد،

بیهود متورم می‌شود و به جای اینکه آگاهی‌رسان باشد، ذهن خواننده را با طرح مسائل متفرقه پریشان می‌کند. گاه نویسنده از بیان جامع و کامل مطالب باز می‌ماند و برخی از مباحث مهم را ناگفته رها می‌سازد، در نتیجه خواننده با پرسش‌های بی‌پاسخ مواجه خواهد شد. در چنین شرایطی متن اثر، دچار «ایجاز مخل» یا کوتاه‌نویسی آسیب‌زنده شده است.

سلیس و روان بودن متن کتاب و استفاده از سبک نگارشی متناسب با توانمندی‌های دانشجویان، تعریف اصطلاحات فنی، تخصصی و مفاهیم ناآشنا در انتهای هر فصل، معادل‌نویسی فارسی برای لغات خارجی در پاورقی، استفاده از نشانه‌گذاری‌های مناسب در متن، عاری بودن از غلط‌های املائی و نگارشی، رعایت امانت در نقل قول‌ها، طول مناسب جملات و پاراگراف‌ها از معیارهای مدنظر محقق در معرفی و نقد ویژگی‌های نگارشی این کتاب است.

از لحاظ روان بودن متن می‌توان گفت کتاب در برخی از موارد از واژگان ثقیل و کم‌کاربرد (مثل تدقیق و ...) استفاده کرده است و هم‌چنین ساختار تعداد محدودی از جملات کتاب، بدلیل کاربرد واژه‌های عامیانه و محاوره، نثر کتاب را از نثر علمی دانشگاهی کمی دور کرده است. برای مثال در صفحه ۴۶ کتاب آمده است: «مدیریت دولتی همه‌کاره خط‌مشی‌های عمومی» که بهتر بود به جای این عبارت از واژگان مناسب‌تری به جای واژه «همه‌کاره» استفاده می‌شد. برای مثال «مدیریت دولتی بازیگری مقتدر در اجرای خط‌مشی‌های عمومی». هم‌چنین در صفحه ۱۳۶ کتاب اینگونه آمده است: «این نگاه را موشکافی خواهیم کرد تا پستوی این نحله فکری مشخص شود»، که بهتر بود به جای واژه «پستو» از واژگان متداول‌تری نظیر پشتوانه یا زمینه استفاده می‌شد. علاوه بر این، در صفحه ۵۰ کتاب آمده است: «همه وظایف دولت در راستای رشد و تعالی یک مردم است»، که بهتر بود به جای واژه «یک یک» از واژگانی نظیر عموم مردم، آحاد مردم و یا یکایک مردم استفاده می‌شد. هم‌چنین، در صفحه ۵۴ کتاب آمده است: «زحماتی را که برای شکل‌گیری حکومتی ریخته شده»، به نظر می‌رسد بهتر بود به جای فعل نامناسب «ریخته شده» از واژه کشیده شده استفاده می‌شد. افزون بر این، در صفحه ۲۴۴ آمده است «نظارت شل و ول»، که بهتر بود از عباراتی مثل نظارت سطحی و یا نظارت ضعیف استفاده می‌شد.

تعداد بسیار محدودی از جملات نیز به لحاظ ساختار جمله‌نویسی و روان بودن، روانی و سلاست کافی را ندارد. برای مثال در صفحه ۱۸۹ آمده است:

به اعتقاد او مدیران باید برای افزایش خودکنترلی و خودهدایتی افراد درون سازمان، برای ایجاد شرایطی که آن، تعارض آشکار و به صورت مناسب و مثبت مدیریت شود و برای ارتقای آگاهی از فرایند گروه و تبعات آن برای عملکرد، تلاش کنند.

همانطور که مشخص است جمله‌بندی نامناسب در این عبارت موجب عدم روان بودن جمله و در نهایت عدم درک خواننده می‌شود. هم‌چنین، در صفحه ۴۲ کتاب آمده است: «متولی و عامل اساسی تغییر و تحول اجتماعی است.» که به نظر می‌رسد نهاد جمله (که مدیریت دولتی است) حذف شده است. افزون بر این، در صفحه ۵۷ جمله «بر این اساس، یافتن راهی عقلانی برای طراحی یک سازمان به عنوان کلیت محور کلیدی این نهضت، مدیریتی دارد.» نامفهوم و ناقص است.

در مجموع، سبک نگارشی کتاب متناسب با توانمندی دانشجویان رشته مدیریت دولتی است و برای دانشجویان و اساتید این رشته قابل فهم است و از این نظر یکی از نقاط تمایز و برتری کتاب در مقایسه با کتاب‌های مشابه در حوزه نظریه‌ها و نهضت‌های مدیریت دولتی است.

اگرچه، تعریف اصطلاحات فنی و مفاهیم ناآشنا، در انتهای هر فصل ذکر نشده است، ولی نویسنده تلاش کرده است با استفاده از ظرفیت پاورقی کتاب این کاستی را برطرف سازد بطوری که خواننده تخصصی اعم از دانشجو و مدرس مدیریت دولتی توان درک و فهم مطالب و واژگان فنی را داشته باشند.

در مورد معادل‌نویسی فارسی برای لغات خارجی، نویسنده برای آشنایی خوانندگان، به طور مکرر در کل کتاب به عنوان یک رویه مستمر، هم معادل اسامی لاتین و هم معادل واژگان تخصصی را در پاورقی ذکر نموده است و این مورد یکی از قوت‌های کتاب در بُعد نگارشی محسوب می‌شود.

نشانه‌گذاری مناسب و استفاده از علائم سجاوندی، یکی دیگر از معیارهای معرفی و نقد در این بخش است. اگرچه متن کتاب از این نظر قابل قبول است، ولی در برخی از موارد نکاتی نادیده مانده است که در جدول ذیل به برخی از کاربردهای نامناسب استفاده از نشانه‌گذاری و علائم سجاوندی در این کتاب اشاره می‌شود.

جدول (۲) نمونه‌ای از اشتباهات در استفاده از نشانه‌گذاری‌ها و علائم سجاوندی

ردیف	نمونه اشتباه در استفاده از نشانه‌گذاری‌ها و علائم	آدرس در کتاب	شکل درست بکارگیری
۱	به گفته صاحب‌نظران (برای مثال دهنارت و دهنارت، ۲۰۰) چنین نگاهی ...	صفحه ۱۵	به گفته صاحب‌نظران (برای مثال دهنارت و دهنارت، ۲۰۰)، چنین نگاهی ...
۲	تا دولت بتواند با اتکای به آن وظایف خود را بهتر انجام دهد.	صفحه ۳۱	تا دولت بتواند با اتکای به آن، وظایف خود را بهتر انجام دهد.
۳	این نهضت پرچم و شعارهایی نظیر حاکمیت نه تصدی دارد	صفحه ۱۳۶	این نهضت پرچم و شعارهایی نظیر حاکمیت، نه تصدی دارد.
۴	نیروهای بازار و جوامع مدنی بدون وجود یک اداره امور عمومی ...	صفحه ۳۵	نیروهای بازار و جوامع مدنی، بدون وجود یک اداره امور عمومی ...
۵	این مدیریت در بخش اول به نظریه سازمان (...؛ رفتار (...؛ واداره پرسنل دولتی (... می‌پردازد.	صفحه ۴۰	این مدیریت در بخش اول به نظریه سازمان (...، رفتار (...، و اداره پرسنل دولتی (... می‌پردازد.
۶	ممکن است به وضعیت فعلی اعتراض داشته باشید؛ ولی نمی‌توان فلسفه ...	صفحه ۴۳	ممکن است به وضعیت فعلی اعتراض داشته باشید، ولی نمی‌توان فلسفه ...
۷	مدیریت دولتی به مطالعه فعالیت‌های دولت اشاره دارد؛ ولی این فعالیت‌ها ...	صفحه ۳۶	مدیریت دولتی به مطالعه فعالیت‌های دولت اشاره دارد، ولی این فعالیت‌ها ...

در برخی از موارد، کاربرد نادرست علائم نگارشی و یا عدم استفاده از این علائم به محتوای متن آسیب می‌زند و موجب سردرگمی خوانندگان می‌شود. برای مثال همانطور که در ردیف ۳ جدول بالا آمده است عدم استفاده از علامت ویرگول، ذهن خواننده را مشوش می‌کند. زیرا این مطلب که دولت به امور حاکمیتی بپردازد یا تصدی، مفهوم محوری و عامل تمایز دو نهضت فکری در مدیریت دولتی است. اگرچه نویسنده درست و به جا در پاورقی در عبارت لاتین این ابهام را برطرف ساخته است، ولی استفاده از ویرگول در این عبارت ضروری است.

عاری بودن از غلط‌های املائی و نگارشی نیز معیار دیگری برای بررسی و نقد ویژگی‌های نگارشی این کتاب است. برخی از غلط‌های املائی در این کتاب، به محتوای مطالب آسیب زده است و باعث فهم نادرست متن می‌شود و برخی از آنها به لحاظ شکلی و نگارشی متن را دچار مشکل کرده است. برای نمونه، در صفحه ۶۶ کتاب آمده است که «استقرار نوعی نظام اداری متخصص، کارآمد و وجود سوگیری سیاسی آرزوی ویلسون»

بود». واضح است که بر مبنای آنچه از ویلسون و باوره‌ایش می‌دانیم، وی یکی از علل ناکارآمدی اداره را جهت‌گیری‌های سیاسی می‌داند و عامل برون‌رفت از این ناکارآمدی را عدم سوگیری سیاسی اعلام می‌کند. لذا عبارت عدم سوگیری سیاسی با محتوای مطلب انطباق دارد. باید اذعان نمود که قطعاً نویسنده نسبت به اصل موضوع شناخت داشته است و صرفاً یک اشتباه املایی باعث تغییر محتوا شده است. هم‌چنین، در صفحه ۱۳۵ آمده است که «بنابراین تناقضاتی در عنصر بازار در این نهضت وجود دارد که می‌توان به سادگی آن را فراموش کرد». بر اساس آنچه که در پاراگراف‌های قبلی این جمله در مورد نواقص قابل توجه مکانیسم بازار ذکر شده است، قاعدتاً باید جمله بدین شکل اصلاح شود: «نمی‌توان به سادگی آن را فراموش کرد».

جدول (۳) نمونه‌ای از اشتباهات املایی و نگارشی مشاهده شده در کتاب

ردیف	اشتباه نگارشی در کتاب	آدرس در کتاب	شکل درست جمله یا کلمه
۱	درس‌های عملی متعددی وجود دارد که خدمات عمومی جدید به <u>مدیران</u> را در اداره امور عمومی ارائه می‌دهد.	صفحه ۱۹۳	درس‌های عملی متعددی وجود دارد که خدمات عمومی جدید به <u>مدیران</u> در اداره امور عمومی ارائه می‌دهد.
۲	دنه‌ارت و دنه‌ارت (۲۰۰۷) مدعی‌اند نهضت خدمات عمومی جدید منفع‌ت عامه را به نحوی متفاوت با دو نهضت قبلی می‌بینند.	صفحه ۲۰۱	دنه‌ارت و دنه‌ارت (۲۰۰۷) مدعی‌اند نهضت خدمات عمومی جدید منفع‌ت عامه را به نحوی متفاوت با دو نهضت قبلی می‌بینند.
۳	در نهضت خدمات عمومی جدید، رویکردهای مدیریتی ... و تقویت ظرفیت سازمان برای <u>تفسیر</u> حائز اهمیت‌اند.	صفحه ۲۱۷	در نهضت خدمات عمومی جدید، رویکردهای مدیریتی ... و تقویت ظرفیت سازمان برای <u>تغییر</u> حائز اهمیت‌اند.
۴	مستقلانه	صفحه ۲۳۵	به طور مستقل
۵	منطق سود عقلانیت جوهری را بر می‌تاباند.	صفحه ۵۳	منطق سود، عقلانیت جوهری را بر نمی‌تاباند.
۶	<u>تحمل</u> هزینه‌ای بر دولت	صفحه ۵۳	<u>تحمیل</u> هزینه‌ای بر دولت

اگرچه در آثاری با تعداد صفحات زیاد، وجود برخی از مشکلات نگارشی اجتناب‌ناپذیر است، اما انتظار می‌رود کتابی که در انتشارات معتبر و صاحب صلاحیت سمت به چاپ می‌رسد، این تعداد محدود اشتباهات نگارشی را نیز نداشته باشد.

در مورد حفظ امانت در نقل قول‌ها، نویسنده سعی کرده است مطالبی را که از جانب صاحب‌نظران متعدد نقل شده است را با ذکر منابع، ارجاع‌دهی کند و از این جهت رعایت امانت در استفاده از مطالب صورت گرفته است. ارزیابی کوتاهی و بلندی جملات کتاب نیز یکی دیگر از معیارهای نقد نگارشی این اثر است. بررسی‌های ناقد نشان می‌دهد کیفیت کتاب بر مبنای این معیار قابل قبول است.

۶. معرفی و نقد ویژگی‌های محتوایی کتاب

در نگارش یک متن علمی دو مولفه انسجام و یکدستی، از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. منظور از انسجام، پیوند منطقی میان اجزا خرد و کلان یک متن است، به نحوی که خواننده بتواند سیر طبیعی و پیوسته کلام نویسنده را در آن ببیند و موضوع را دنبال کند. به این ترتیب انسجام می‌تواند میان جمله‌های یک پاراگراف، میان پاراگراف‌های یک فصل یا میان فصول یک کتاب باشد. در نتیجه، متنی که منسجم است خواننده در خلال خواندن آن احساس سردرگمی نمی‌کند و بدون کم‌ترین زحمتی می‌تواند بحث را پیگیری کند. یکدستی یا سازگاری هم اشاره به یکسانی در بیان مفاهیم و شکل ظاهری کلمات دارد. برای مثال اگر نویسنده در ابتدای کتاب تصمیم می‌گیرد به جای واژه سیستم از معادل آن یعنی نظام استفاده کند، تا پایان اثر باید به این تصمیم وفادار بماند (منصوریان، ۱۳۹۲).

استفاده از مطالب و ابزارهای متنوع برای شرح مطالب، جامعیت و روزآمدی محتوا (پوشش وجوه مختلف موضوعی، بهره‌گیری از منابع معتبر، کلیدی و اصیل رشته، نقاط تمایز و سهم نظری کتاب نسبت به سایر کتاب‌های مشابه)، استفاده از مثال و نمونه برای توضیح مطالب، رعایت نظم منطقی و انسجام مطالب در بین فصول، رعایت نظم منطقی و انسجام مطالب در هر فصل و روش‌شناسی از معیارهای نقد و بررسی محتوایی این کتاب هستند.

کتاب مورد بررسی، سعی کرده است برای انتقال مفاهیم تا حد قابل قبولی از ظرفیت پاورقی‌ها، شکل‌ها و جدول‌ها به عنوان ابزارهای انتقال مفاهیم استفاده نماید. با توجه به اینکه موضوع کتاب بررسی سیر تاریخی نهضت‌های مدیریت دولتی است، شاید انتظار نمی‌رود تعداد نمودارها، شکل‌ها و جداول زیاد باشد، لذا تعداد موارد محدود بکار رفته در کتاب به جا و کافی به نظر می‌رسد.

معیار دیگر در بررسی محتوای کتاب، جامعیت و روزآمدی آن است. برای بررسی دقیق‌تر، این معیار در سه زیر معیار قابل تفکیک است. زیر معیار اول، پوشش موضوعی است. کتاب توانسته است به طور مطلوبی رخدادهای، نظریات و سیر تطور نهضت‌های مدیریتی در بخش دولتی را به رشته تحریر در آورد. با این حال در برخی از موارد مشکلاتی نیز مشاهده می‌شود که رفع آن‌ها می‌تواند به غنای بیشتر کتاب کمک کند. برای مثال در صفحه ۱۱۲ کتاب، ذیل عنوان «آیا مدیریت دولتی جدید پارادایم است؟» نویسنده کتاب به مفهوم پارادایم و پارادایم از دیدگاه کون و سطوح سه گانه پارادایم پرداخته است، ولی نهضت مدیریت دولتی جدید را در چهارچوب این بن‌مایه نظری تحلیل نکرده است. اگرچه، نویسنده در صفحه ۱۱۷ با ارائه این مطلب که «مدیریت دولتی جدید در ظاهر محورها، ارزش‌ها و فنون جدیدی نسبت به اداره امور عمومی سنتی ارائه می‌دهد و ظاهراً نوعی پارادایم شمرده می‌شود»، نتیجه‌گیری کلی ارائه می‌دهد، ولی خواننده پس از مطالعه این بخش نمی‌تواند درک کند که به چه علت مدیریت دولتی جدید را در چهارچوب نظریه توماس کون باید پارادایم نامید. ابهام دیگر در این بخش این است که نویسنده مدیریت دولتی جدید را با اداره امور عمومی سنتی مقایسه کرده است، در حالیکه به نظر می‌رسد در فرایند تز و آنتی‌تز، باید مدیریت دولتی جدید با اداره امور عمومی جدید مقایسه می‌شد. افزون بر این، در نظر گرفتن مدیریت دولتی جدید به عنوان پارادایم، در بین اندیشمندان مدیریت دولتی موافقین و مخالفین جدی دارد. برای مثال رامل و کریستیانز (Rommel & Christiaens) (۲۰۰۶)، از منتقدان این موضوع هستند و اذعان دارند که پارادایم‌ها در رویارویی با تغییرات در حوزه علم و پژوهش اتفاق می‌افتند، نه در حوزه عمل. لذا، پارادایم نامیدن مدیریت دولتی جدید را ادعایی عجولانه و بدون تعمق می‌دانند. از سوی دیگر، هیوز (Hughes) ، از حامیان جدی پارادایم نامیدن مدیریت دولتی جدید است و استدلال می‌کند که این نهضت، نسبت به نهضت‌های قبلی مبانی نظری جدیدی دارد. از این رو، اشاره به این نظریات متفاوت به درک بهتر خوانندگان کمک شایانی می‌کند. هم‌چنین، در فصل پنجم کتاب که به توضیح نظریات زیربنایی نهضت مدیریت دولتی جدید (انتخاب عمومی، اصیل - وکیل) پرداخته شده است، جای خالی نظریه تحلیل هزینه مبادله احساس می‌شود. افزون بر این، مطالبی نظیر مدیریت دولتی در تمدن‌های باستان و بیان مختصری از شواهد تاریخی وجود مدیریت دولتی در این تمدن‌ها، رویدادهای مهم قرن نوزدهم در آمریکا و حاکمیت نظام تاراج و اصلاحات پس از آن مثل گزارش نورث کوت و تری ولیان

و قانون پندلتون، از جمله مواردی است که ذکر مختصر آنها در فصل اول به جامعیت کتاب کمک قابل توجهی می‌کرد.

در زیر معیار دوم (بهره‌گیری از منابع کلیدی و معتبر)، نویسنده توانسته است به خوبی با احصای منابع اصیل و معتبر مجموعه‌ای ارزشمند و قوی را در رشته مدیریت دولتی بوجود آورد.

زیر معیار سوم (نقاط تمایز و توسعه سهم نظری نسبت به سایر کتاب‌های مشابه)، یکی دیگر از قوت‌های کتاب است. یکی از وجوه تمایز کتاب که در عنوان کتاب نیز متجلی است، پیوند نهضت‌های گذشته با حال و در نهایت آینده است. در حالیکه در کم‌تر کتابی در این زمینه چنین رویکردی دیده می‌شود. بحث در مورد حکمرانی شبکه‌ای و طرح آن به عنوان یکی از نهضت‌های مدیریتی در بخش دولتی نیز یکی دیگر از وجوه سهم نظری جلد اول این کتاب است.

استفاده از مثال و نمونه برای توضیح مطالب که معیار دیگری برای بررسی محتوای کتاب است، نه تنها یکی از نقاط قوت اصلی کتاب به شمار می‌رود، بلکه به عنوان یکی از نقاط تمایز بخش این کتاب نسبت به سایر کتاب‌های مشابه می‌باشد. نویسنده با ارائه مثال‌های عینی، به خوبی توانسته است به فهم بهتر خوانندگان کمک کند و به نوعی با بیان ردپای نظریات مدیریت دولتی در زندگی روزمره و نظام اداری کشور، فهم نظریات را برای آنان تسهیل نماید.

یکی دیگر از معیارهای بررسی محتوایی اثر، رعایت نظم منطقی و انسجام مطالب در بین فصول است. کتاب تا حد قابل قبولی انسجام منطقی بین فصول را رعایت کرده است و مبنای قراردادن توالی تاریخی نهضت‌های مدیریت دولتی، به نویسنده در این امر کمک کرده است. به نظر منطقی می‌رسد که جایگاه فصل اول (خاستگاه تاریخی شکل‌گیری نهضت‌های مدیریتی در بخش دولتی) و فصل دوم (تعریف، ماهیت قلمرو و اهمیت مدیریت دولتی) به لحاظ توالی جابه‌جا می‌شد. در طبقه‌بندی فعلی کتاب، فصل دوم، بین ترتیب سیر تطور تاریخی نهضت‌های مدیریت دولتی قرار گرفته است و از لحاظ تقدم و تاخر، انقطاع شکلی ایجاد کرده است. هم‌چنین، ارائه عنوان سیر تطور مدیریت دولتی، ذیل فصل دوم صحیح به نظر نمی‌رسد، بلکه بهتر بود مباحث ذیل این عنوان که به نوعی چشم‌اندازی از سیر تطور است در فصل اول مطرح می‌شد.

معیار دیگر، رعایت نظم منطقی و انسجام مطالب در هر فصل است. علی‌رغم قابل قبول بودن وضعیت کتاب در این معیار ولی موارد محدودی وجود دارد که به انسجام ساختاری و محتوایی در عناوین و زیر عناوین هر فصل، خدشه وارد کرده است. برای مثال در فصل ششم سیر ارائه عناوین بدین ترتیب است: انتقادات وارد بر مدیریت دولتی جدید، مدیریت دولتی جدید به عنوان نوعی نظریه سیاسی، انتقادات عمومی به مدیریت دولتی جدید. همانطور که ملاحظه می‌شود نظم منطقی در ارائه مطالب این فصل وجود ندارد. شاید بهتر بود ابتدا عنوان دوم که شرحی بر سه وجه مدیریت دولتی جدید (مدل بازار، تاکید بر مشتریان و مدیریت کارآفرینی) ارائه کرده است، طرح می‌شد و پس از آن، در عنوان بعدی به انتقادات وارد بر مدیریت دولتی جدید پرداخته می‌شد که انتقادات عمومی را نیز در بر گیرد. هم‌چنین، در توضیح تفاوت مدیریت دولتی با بخش خصوصی در صفحه ۵۴ و عنوان شماره ۱۰ (مصرف منابع مالی)، بهتر بود عنوان این بخش به منابع مالی تغییر می‌کرد و در ذیل این عنوان در مورد حساسیت منابع حاصل از بودجه عمومی و هزینه کرد آن بحث می‌شد. در حالیکه، نویسنده ذکر کرده است که در مدیریت بخش خصوصی در شیوه تخصیص و هزینه بودجه سازمان نظارتی انجام نمی‌شود، ولی این مورد بهتر بود به بیان دقیق‌تری ارائه می‌شد، زیرا بخش خصوصی نیز سازوکارهای نظارتی دقیقی (از جانب سهامداران و هیئت مدیره) نسبت به هزینه‌کرد بودجه دارد. علاوه بر این، در فصل پنجم، صفحات ۱۱۷ تا ۱۱۹ عناوین «ماهیت اداره امور سنتی»، «چرا مدیریت دولتی بوجود آمد»، «آیا مدیریت دولتی جدید جایگزین اداره امور سنتی شده است؟» به نوعی مرتبط با عنوان مدیریت دولتی جدید به عنوان پارادایم می‌باشد. لذا تفکیک و عدم رعایت تقدم و تاخر در ارائه مطالب، تا حدی انسجام موضوعی متن را مخدوش ساخته است.

بررسی محتوای کتاب از نظر میزان یکدستی در استفاده از معادل فارسی کلمات بیگانه نیز نشان دهنده آن است که به جز موارد محدود البته در برخی از موارد مهم، کتاب در وضعیت قابل قبولی قرار دارد. به طور نمونه، واژه Public Administration به معنای اداره امور با واژه Public Management متفاوت است و این دو تمایز مفهومی و عملی دارند. علی‌رغم اذعان نویسنده مقاله حاضر به اینکه نویسنده کتاب قطعاً نسبت به این تمایز آگاهی دارد، ولی این واژگان به صورت یکدست و در جای خود صحیح بکار نرفته است. بهتر بود در سراسر کتاب، برای واژه Public Administration اداره امور دولتی استفاده می‌شد تا تمایز شکلی و محتوایی آن با واژه Public Management شود. ضمن اینکه به نظر می‌رسد واژه

Public اشعار به دولتی بودن دارد تا عمومی. اگرچه، قطعاً نویسنده که از بزرگ‌ترین و پراستنادترین اندیشمندان این حوزه در ایران است، استدلال‌هایی در دفاع از استفاده عمومی برای واژه Public دارد. در برخی از موارد، برای مثال در صفحه ۵۹ کتاب به جای استفاده از اداره امور عمومی سستی از واژه اداره امور عمومی اولیه استفاده شده است که این ناهماهنگی در بکارگیری واژگان، موجب سردرگمی و ابهام در خواننده می‌شود. هم‌چنین، در صفحه ۵۹ کتاب آمده است: «در نگاه ویلسون، سیاست با اجرای قانون عمومی سروکار دارد و اداره امور عمومی بر اجرای تفصیلی و نظام‌مند قانون عمومی متمرکز است». در حالیکه به نظر می‌رسد جمله اول باید اینگونه اصلاح شود که در نگاه ویلسون، سیاست با تدوین قانون عمومی سروکار دارد. علاوه بر این، در صفحه ۴۳ کتاب آمده است: «به مصداق آیه دنیا مزرعه آخرت است»، در حالیکه این عبارت از آیات قرآنی نیست و از روایات نقل شده از معصومین علیه السلام است. افزون بر این، در جدول صفحه ۱۷۹ کتاب (ردیف آخر، ستون سوم) آمده است: «تحقق اهداف خط‌مشی از طریق موسسه‌های خصوصی و غیر انتفاعی»، در حالیکه صحیح این عبارت موسسه‌های خصوصی و انتفاعی است.

آخرین معیار نقد محتوایی این کتاب، روش‌شناسی کتاب است. مؤلف کتاب درسی باید ضمن انتخاب روش مناسب با موضوع کتاب و پایبندی به اصول و ضوابط آن، روش صحیح مواجهه علمی با موضوع کتاب را عملاً به دانشجو بیاموزد (رضی، ۱۳۸۸). در ارزیابی روشمند بودن کتاب، گاه روش تحقیق یا شیوه مواجهه علمی نویسنده با موضوع کتاب و گاه روش ارائه مطالب آن مورد نظر است. در نوع اول باید تناسب روش تحقیق نویسنده با موضوع کتاب ارزیابی شده، معلوم شود که آیا نویسنده برای مواجهه با موضوع از روش درستی استفاده کرده است یا نه؟ و آیا نویسنده در استفاده از روش مورد نظر به اصول و ضوابط آن روش پایبند بوده یا در مواردی از آن عدول کرده است؟ این نکته بدین معنا نیست که نویسنده باید به صورت تک روشی با موضوع کتاب مواجه شود، بلکه می‌تواند اگر موضوع کتابش از نوع چندتباری است و ریشه در علوم گوناگون دارد، از روش میان رشته‌ای یا چندرشته‌ای استفاده کند که در آن صورت، باید اصول و ضوابط تحقیقات میان رشته‌ای را رعایت کند (قراملکی، ۱۳۸۳: ۲۵۶-۲۵۳)

در نوع دوم، ارزیابی و میزان رعایت بی‌طرفی علمی نویسنده در بررسی‌ها و داوری‌هایی که در کتاب انجام می‌دهد از شاخص‌های ارزیابی روشی است. نویسنده با استفاده کافی از منابع موجود و معرفی آنها می‌تواند در کیفیت ارزیابی کتاب مؤثر باشد. باید مشخص کرد که منابع مورد استفاده چقدر معتبر هستند؟ و نویسنده در استفاده از منابع چه میزان مقید به رعایت امانت بوده است؟

در پژوهش حاضر، ارزیابی از نوع دوم مدنظر ناقد قرار گرفته است. همانطور که پیش از این نیز بیان شد نویسنده کتاب از منابع معتبر داخلی و بین‌المللی استفاده کرده است و کتاب از این نظر وضعیت قابل قبولی دارد. همچنین، بررسی‌های ناقد نشان می‌دهد که اصول علمی و اخلاقی ارجاع دهی منابع مورد استفاده، توسط نویسنده رعایت شده است. به عنوان جمع‌بندی بخش نقد محتوایی کتاب ذکر دو نکته ضروری است: اول اینکه، بخش قابل توجهی از محتوای ارائه شده در کتاب مطالب ساده‌ای نیست و به صورتی است که هر فصل به تفصیل نگاشته شده است و نیاز به شناخت مفاهیم اولیه در باب نظریه‌های مدیریت دولتی دارد. لذا این کتاب، برخلاف ادعای ناشر کتاب (که آن را به عنوان منبع اصلی درس سیر اندیشه‌های سیاسی و تحول نهادهای اداری در مقطع کارشناسی معرفی کرده است)، کتاب مناسبی برای تدریس در مقطع کارشناسی نیست. دوم اینکه، محتوای کتاب به گونه‌ای تدوین شده است که افکار مخاطبان را در مورد چرایی و ضرورت وجود مدیریت دولتی و نحوه شکل‌گیری و تکامل نظریه‌های مدیریت دولتی بر می‌انگیزد که این امر می‌تواند منجر به بحث‌های کلاسی پربراری شود. با این حال، به نظر می‌رسد رهنمودهای عملی ارائه شده در کتاب برای نظام اداری ایران ناکافی است.

۷. نتیجه‌گیری

در مقاله حاضر، جلد اول کتاب نهضت‌های مدیریتی در بخش دولتی مورد نقد و بررسی ظاهری، ساختاری، نگارشی و محتوایی قرار گرفت. با توجه به اینکه این کتاب، از کتاب‌های مرجع در تدریس دروس مرتبط با رشته مدیریت دولتی (برای مثال مبانی مدیریت دولتی، نظریه‌های مدیریت دولتی و سیر اندیشه‌های سیاسی و تحول نهادهای اداری) است و مورد استقبال دانشجویان و اساتید این رشته قرار گرفته است و همچنین، از جانب انتشارات معتبر سمت به چاپ رسیده است، برای نقد و بررسی انتخاب گردید.

از دیدگاه نافذ، این کتاب نقاط قوت بسیاری دارد ولی در عین حال کاستی‌هایی نیز وجود دارد که رفع آن‌ها کیفیت اثر را ارتقا می‌بخشد. هدف این پژوهش نیز نمایان کردن این نقاط قوت و اشاره به نقط کاستی قابل بهبود است بود تا از این طریق نویسنده محترم و سازمان نشر در چاپ‌های بعدی این کاستی‌ها را برطرف نمایند.

از مهم‌ترین نقاط قوت کتاب استفاده از منابع معتبر، جامعیت و بروز بودن محتوا، رعایت دستورالعمل‌های ارجاع‌دهی، استفاده از مثال‌های عینی است که در کم‌تر منابع درسی مشابه است که این نقاط قوت را یک جا داشته باشد. از این رو، این کتاب به یکی از علمی‌ترین، بروزترین و جامع‌ترین کتاب‌ها در زمینه سیر تطور و تحول نظریات و نهضت‌های مدیریت دولتی تبدیل شده است. با این حال، در این کتاب، نقاط کاستی و ضعف نیز نظیر عدم رعایت علائم نگارشی، روان نبودن برخی از جملات، عدم کیفیت تصویر طرح جلد و عدم تناسب آن با موضوع کتاب و عدم انسجام ساختاری و محتوایی در ارائه برخی از مطالب، وجود دارد. بر این اساس، پژوهش حاضر توصیه‌هایی را برای بهبود نقاط کاستی پیشنهاد می‌دهد تا این نکات در تجدید چاپ کتاب مدنظر قرار گیرد و به اثربخشی بیش از پیش آن کمک نماید.

الف) پیشنهادها در بعد ظاهری

۱. تغییر تصویر جلد کتاب به طوری که تا حدی گویای محتوای کتاب و مرتبط با مضمون سیر تطور مدیریت دولتی باشد.

۲. ارتقا کیفی رنگ جلد به صورتی که زیبایی بصری طرح جلد را ارتقا دهد.

ب) پیشنهادها در بعد ساختاری

۱. انتقال برخی از پاورقی‌های مهم و موثر در فهم مطالب به متن اصلی کتاب

۲. تا حد امکان، استفاده بیش‌تر از منابع ۵ سال اخیر (۲۰۱۷-۲۰۲۱)

ج) پیشنهادها در بعد نگارشی

۱. بازبینی و اصلاح غلط‌های املائی محدود موجود در متن

۲. بکارگیری مناسب علائم سجاوندی برای سهولت در مطالعه متن

۳. استفاده از واژگان متداول به جای برخی از واژگان ثقیل و ناآشنا برای خوانندگان

۴. ویرایش ادبی مجدد برخی از جملات مبهم و ناروان

د) پیشنهادها در بعد محتوایی

افزودن برخی از مطالب، مثل نظریه تحلیل هزینه مبادله و رویدادهای مربوط به اصلاحات قرن نوزدهم در آمریکا (نظیر نظام تاراج، گزارش نورث کورت و تری ویلیان و قانون پندلتون)

۲. جابه‌جایی فصل‌های اول و دوم

۳. تکمیل مباحث در باب پارادایم بودن نهضت مدیریت دولتی جدید

۴. محسوس‌سازی تمایز میان مفهوم Public Administration و Public Management

۵. اصلاح محتوایی برخی از جملات

کتاب‌نامه

- خاکی، غلامرضا (۱۳۹۶)، روش تحقیق در مدیریت، چاپ پنجم، تهران: نشر فوژان
- رضی، احمد (۱۳۸۸)، شاخص‌های ارزیابی و نقد کتاب‌های درسی دانشگاهی، سخن سمت، شماره ۲۱، ۲۱-۳۰.
- دانائی‌فرد، حسن (۱۳۹۵)، نهضت‌های مدیریتی در بخش دولتی (گذشته، حال و آینده)، چاپ اول، تهران: نشر سمت.
- قراگوزلو، زهرا؛ سلیمانی، ندا و آرمنند، محمد (۱۳۹۶)، نقد و ارزیابی کتاب‌های درسی پرکاربرد دانشگاهی رشته علوم ارتباطات بر اساس استانداردهای کتاب درسی دانشگاهی، اولین همایش ملی نقد متون و کتب علوم انسانی.
- قراملکی، احد (۱۳۸۳)، اصول و فنون پژوهش در گستره دین پژوهی، قم: حوزه علمیه قم.
- ملکی، حسن (۱۳۸۴)، شیوه طراحی و تالیف کتاب‌های درسی: بخش پیکره و متن، سخن سمت، شماره ۱۵، ۹-۲۲.
- منصوریان، یزدان (۱۳۹۲)، صد ویژگی کتاب‌های دانشگاهی کارآمد و اثربخش، پژوهش و نگارش کتب دانشگاهی، دوره ۱۷، شماره ۲۹، ۱۷-۱.

Rommel, J., & Christiaens, J. (2006). Beyond the paradigm clashes in public administration. *Administrative Theory & Praxis*, 28(4), 610-617.

Sikorova, Z. (2011). The role of textbooks in lower secondary schools in the Czech Republic. *IARTEM e-Journal*, 4(2), 1-22.

Laketa, S., & Drakulić, D. (2015). Quality of lessons in traditional and electronic textbooks. *Interdisciplinary Description of Complex Systems: INDECS*, 13(1), 117-127.